विद्‌यालयमा बाल क्लबको सहभागिता

त्रिभुवन विश्वविद्‌यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्‌काय, शैक्षिक योजना तथा
व्यवस्थापन विभाग स्नातकोत्तर तह (एम.एड) दोस्रो वर्षको
आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिका लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधकर्ता

रूद्र प्रसाद सङ्‌ग्रौला

क्याम्पस क्रमाङ्‌क न. : ५/२०६७

परीक्षा क्रमाङ्‌क : २०४००९६/२०६८

त्रि.वि. दर्ता नं. : ४८७८७-९१

कनकाई बहुमुखी क्याम्पस

सुरुङ्‌गा, झापा

२०७३ (सन् २०१७)

त्रि.वि.बाट सम्बन्धन प्राप्त
कनकाई बहुमुखी क्याम्पस
कनकाई नगरपालिका, सुरुङ्गा (झापा)
स्था : २०४७
☎ ०२३-५५०१५३
Fax : ०२३-५५०८५३
Email : kanakai.campus47@gmail.com

च.नं.
प.सं.

मिति :..........................

सिफारिश पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय शैक्षिक योजना तथा व्यवस्थापन विभाग, स्नातकोत्तर तह (एम. एड.) द्वितीय वर्षका शोधार्थी रुद्र प्रसाद संग्रौलाले मेरो प्रत्यक्ष निर्देशनमा **विद्यालयमा बालक्लबको सहभागिता** शीर्षकमा तयार पारेको शोधपत्र प्रति म सन्तुष्ट छु । यस शोधपत्रलाई अन्तिम मूल्याङ्कनका लागि शोधपत्र मूल्याङ्कन समितिमा सिफारिश गर्दछु ।

मिति : २२ डिसेम्बर २०१६

(योन्देन सुनुवार)
शोध निर्देशक

त्रि.वि.बाट सम्बन्धन प्राप्त
कनकाई बहुमुखी क्याम्पस
कनकाई नगरपालिका, सुरुङ्गा (झापा)
स्था : २०४७
☎ ०२३-५५०१५३
Fax : ०२३-५५०८५३
Email : kanakai.campus47@gmail.com

च.नं.
प.सं.

मिति :............................

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, शैक्षिक योजना तथा व्यवस्थापन विभाग, स्नातकोत्तर तह (एम. एड.) द्वितीय वर्षका शोधार्थी रुद्र प्रसाद संग्रौलाले **विद्यालयमा बालक्लवको सहभागिता** शीर्षकमा तयार पारेको शोधपत्र मूल्याङ्कन समितिबाट स्वीकृत गरिएको छ ।

शोध मूल्याङ्कन समिति

१. उप-प्रा. आशा शर्मा सिवाकोटी विभागीय प्रमुख	....
२. योन्देन सुनुवार शोध निर्देशक	....
३. उप-प्रा. गणेश प्रसाद खनाल बाह्य परीक्षक	....

मिति : १० जनवरी २०१७

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत शोधपत्र त्रिभुवन विश्व विद्‌यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, शैक्षिक योजना तथा व्यवस्थापन विभाग, कनकाई क्याम्पस सुरुङ्गा, झापामा पेश गर्नका लागि तयार पारिएको हो । त्यसैले यस विभाग तथा क्याम्पसप्रति म आभारी छु । सर्वप्रथम शोधपत्र तयारीमा अमूल्य समय दिएर निरन्तर सहयोग र सुझाव दिनुहुने शोध निर्देशक कनकाई बहुमुखी क्याम्पसका सहायक प्रा. योन्देन सुनुवारप्रति सर्वप्रथम हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

त्यस्तै अध्ययन कार्यमा सहयोग पुऱ्याउनु हुने कनकाई क्याम्पस, शैक्षिक योजना तथा व्यवस्थापन विभागका विभागीय उप. प्रा. प्रमुख आशा शर्मा शिवाकोटी तथा विभागका सहायक प्रा. मोहनप्रसाद ओली, सहायक प्रा. गोपीकृष्ण भट्‌टराई, उप प्रा. ठाकुर प्रसाद रसाइलीप्रति हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछु ।

स्नातकोत्तर तह अध्ययनका लागि निरन्तर प्रेरित गर्नुहुने कवि शिरोमणि माध्यमिक विद्‌यालयका प्राचार्य श्री कृष्णप्रसाद अधिकारी, शोधकार्यमा निरन्तर सहयोग, सल्लाह दिँदै भाषा सम्पादन गरिदिनुहुने शिक्षक मित्र दामोदर ढुङ्गेलप्रति आभार व्यक्त गर्दछु । त्यस्तै सामग्री सङ्कलनमा सहयोग गर्नुहुने बाल क्लबका अध्यक्षहरू, संरक्षक शिक्षकहरू, विद्‌यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षहरू, जिल्ला बाल कल्याण समितिका सदस्य नारायण भट्‌टराईप्रति सहयोगका लागि आभार व्यक्त गर्दछु ।

यस शोधपत्र प्रतिवेदनको कम्प्युटर टाइप, प्रिन्टिङ तथा बेन्डिङ गरी सहयोग पुऱ्याउनु हुने सौजन्य डेस्कटप बिर्तामोड-१ अतिथि सदन लाइन बुद्धचौकको मैया बरालप्रति धन्यवाद व्यक्त गर्दछु । मलाई स्नातकोत्तर तहसम्मको अध्ययन गराउन सङ्घर्ष गर्नुहुने मेरा मातापिता, जीवनसङ्गिन लीला र परिवारका अन्य सदस्यहरूप्रति ऋणी छु । मलाई अध्ययनका लागि प्रेरित गर्नुहुने तथा औपचारिकरूपमा शिक्षण गर्नुहुने सम्पूर्ण शिक्षकहरूप्रति कृतज्ञ छु ।

रुद्र प्रसाद सङ्ग्रौला

शोधसार

प्रस्तुत अध्ययन विद्यालयमा ***बाल क्लबको सहभागिता*** *शीर्षकमा तयार गरिएको हो । यसको मुख्य उद्देश्य बालमैत्री विद्यालय, विद्यालय शान्ति क्षेत्र तथा विद्यालय सुशासनका लागि सामुदायिक विद्यालयहरूमा गठन गरिएका बाल क्लबमा विद्यार्थीहरूको सहभागिता र सञ्चालनको अवस्था पत्ता लगाउनु रहेको छ ।*

यो अध्ययनमा गुणात्मक ढाँचा उपयोग गरी तथ्याङ्क विश्लेषण गरी निष्कर्ष निकालिएको छ । अध्ययनका लागि तथ्याङ्क सङ्कलन गर्न प्रश्नावली, अन्तर्वार्ता र अवलोकन विधि प्रयोग गरिएको छ । तथ्याङ्कको प्राथमिक स्रोतमा बाल क्लबका अध्यक्षहरू, संरक्षक शिक्षकहरू, विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षहरू, मनोविज्ञ तथा जिल्ला बाल कल्याण समितिका सदस्यसँगको अन्तर्वार्ता, विद्यालयमा बाल क्लबका गतिविधिको अवलोकन रहेका छन् । तथ्याङ्कको द्वितीय स्रोतमा जिल्ला बाल कल्याण समितिका प्रतिवेदन र बाल क्लबसँग सम्बन्धित पुस्तकहरूको अध्ययन तथा त्यसबाट प्राप्त सूचना प्रयोगमा ल्याइएको छ । यो अध्ययन गर्न उद्देश्यमूलक रूपमा छनोट गरिएका काँकरभिट्टा र बाहुनडाँगी स्रोतकेन्द्रका ६ वटा विद्यालय ६ जना व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष, ६ जना प्रधानाध्यापक, ६ जना बाल क्लबका संरक्षक शिक्षक, ६ जना बाल क्लबका अध्यक्ष, १२ जना विद्यार्थी तथा १ जना जिल्ला बाल कल्याण समिति झापाका मनोविज्ञ तथा सदस्यलाई उत्तरदाताको रूपमा लिइएको छ । उत्तरदाताबाट प्राप्त तथ्याङ्कलाई तालिकीकरण, व्याख्या, विश्लेषण गरिएको छ । तथ्याङ्क विश्लेषण गर्दा बाल क्लबमा छात्र र छात्राको सहभागिताको तुलना, जातिगत सहभागिता, बाल क्लबको आर्थिक व्यवस्थापन, सञ्चालनका अभ्यास, शैक्षिक उन्नयन, तालिम, अभिभावकको सहयोग, विद्यालयमा भौतिक व्यवस्थापन, नेतृत्व विकास जस्ता कुरा विश्लेषण गरी निष्कर्ष निकालिएको छ ।

अध्ययनको निष्कर्षअनुसार झापा जिल्लामा सञ्चालित १११ ओटा बाल क्लवमध्ये ८५ ओटा बाल क्लवले जिल्ला बाल कल्याण समितिबाट आवद्धता प्राप्त गरेको, जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा एउटा बाल क्लव दर्ता भएको, जिल्लाभरमा ६ ओटा बाल क्लव सञ्जाल गठन भएको पाइयो । विद्यालयअन्तर्गत बाल क्लव गठनका लागि एक जना शिक्षकको संरक्षकत्वमा विद्यार्थीहरूको भेलामार्फत ७ देखि १८ जनासम्मको मूल कार्यसमिति सहमतीय आधारमा र निर्वाचनमार्फत प्रजातान्त्रिक तरिकाले बाल क्लव गठन हुने गरेको

पाइयो । बाल क्लव गठन भएपछि विद्यालयहरूमा विद्यार्थीहरूले वातावरण क्षेत्र सुधार, विद्यालय व्यवस्थापन तथा गोष्ठीहरू, उद्घोषण तालिम, पत्रकारिता तालिम, क्लोरिन झोल निर्माण तालिम, पुस्तकालय व्यवस्थापन र सञ्चालन, चित्र कथा निर्माण, भित्ते पत्रिका प्रकाशन, बाल क्लवको वार्षिक कार्ययोजना निर्माण, बैठक सञ्चालन तथा माइन्युट लेखन, नेतृत्व विकास, सुशासन जस्ता विषयहरूमा सहभागिता जनाएको पाइयो । बाल क्लवले विद्यालयमा अतिरिक्त क्रियाकलाप कार्यक्रम सञ्चालन, विद्यालयको विद्यालय सुधार योजना निर्माण र सामाजिक परीक्षण कार्यमा सहभागिता जनाएपछि विद्यालय सञ्चालनमा सहजता भएको पाइयो । बाल क्लबमार्फत विद्यालयमा बालमैत्री वातावरण निर्माण गर्न र सुशासन कायम राख्न सफल भएको, शिक्षकहरूलाई जवाफदेही बनाउन बाल क्लबले महत्त्वपूर्ण सफलता प्राप्त गरेको, विद्यालयको भौतिक तथा शैक्षिक व्यवस्थापन र विद्यार्थीहरूको सिकाइ उपलब्धिमा सुधारमा प्रयत्नशील रहेको पाइयो ।

सामुदायिक विद्यालयहरूमा बाल क्लवको सहभागितालाई प्रभावकारी र उपलब्धिमूलक बनाउन बाल क्लबलाई वैधानिकता दिलाउनु पर्ने, राज्यको नीतिअनुसार स्थानीय निकायले बजेट तर्जुमा गर्दा १० प्रतिशत रकम बाल बालिकाका लागि विनियोजित गरी बाल क्लब उन्नयनमा अनिवार्य खर्च गर्नु पर्ने, राज्यले बाल क्लवलाई छुट्टै आर्थिक व्यवस्थापन गर्नु पर्ने, बाल क्लवका वार्षिक कार्य उपलब्धिहरूको जिल्ला शिक्षा कार्यालयमार्फत अनुगमन हुनु पर्ने, विद्यालयले बाल क्लवको आर्थिक अभिलेखीकरणलाई व्यवस्थित बनाउनु पर्ने, बाल क्लव गठन गर्दा समावेशीकरणलाई ध्यान दिनु पर्ने, विद्यालयले बाल क्लवको लागि छुट्टै कोठा र फर्निचर व्यवस्थापन गर्नु पर्ने, बाल क्लव संरक्षक शिक्षकका लागि अन्य शिक्षकको भन्दा साप्ताहिक कार्यभार कम राख्नु पर्ने मुख्य सुझावहरू यस अध्ययनमार्फत दिइएको छ । बाल क्लवका सन्दर्भमा शोधकर्ताहरूले दातृ निकायहरूले बाल क्लवहरूमार्फत गरेका कार्यहरूको प्रभावकारिता, बाल क्लव सक्रिय रहेका र नरहेका विद्यालयहरूको शैक्षिक उपलब्धि सम्बन्धमा थप अध्ययन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

विषय सूची

परिच्छेद एक

परिचय १-८

१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमि

१.२ ऐतिहासिक पृष्ठभूमि

१.३ समस्याको कथन

१.४ अध्ययनको औचित्य

१.५ अध्ययनको उद्देश्य

१.६ अनुसन्धानात्मक प्रश्नहरू

१.७ अध्ययनको परिसीमा

परिच्छेद दुई

सम्बन्धित साहित्यको पुनरावलोकन तथा सैद्धान्तिक खाका ९-१३

२.१ सम्बन्धित साहित्यको पुनरावलोकन

२.२ अध्ययनको सैद्धान्तिक खाका

२.३ पुनरावलोकनको उपादेयता

परिच्छेद तिन

अध्ययन विधि १४-१६

३.१ अनुसन्धान ढाँचा

३.२ जनसङ्ख्या तथा नमुना

३.३ तथ्याङ्कको स्रोत

३.४ अनुसन्धानका साधनहरू

३.५ तथ्याङ्क सङ्कलन प्रक्रिया

३.६ तथ्याङ्क विश्लेषण प्रक्रिया

परिच्छेद चार

नतिजाको विवेचना १७-३२

४.१ बाल क्लबको गठन प्रक्रिया र आबद्धताको अवस्था

४.१.१ जिल्ला बाल कल्याण समितिमा आबद्ध बाल क्लबहरूको विवरण

४.१.२ झापा जिल्लामा क्रियाशील बाल क्लबहरू

४.१.३ जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा दर्ता भएको बाल क्लब

४.१.४ बाल क्लब सञ्जाल

४.१.५ बाल क्लब गठन र सञ्चालन

बाल क्लब निर्माण

बाल क्लब सदस्यताको आधार

बाल क्लबको बैठक

बाल क्लबको आर्थिक व्यवस्थापन

बाल क्लब सञ्चालनका नियम र अभ्यास

विभिन्न संरचनामा बाल सहभागिता

बाल क्लबमा सहभागिता

बाल क्लब मूल कार्य समितिमा छात्र र छात्राको तुलना

बाल क्लब मूल कार्य समितिमा जातिगत सहभागिता

बाल क्लब मूल कार्य समितिका विद्यार्थीहरूको उमेर

बाल क्लबमा विद्यार्थीहरूको सहभागिता : रुचि र बाध्यता

बाल क्लबमा अभिभावकको रुचि र सहयोग

बाल क्लब र व्यवस्थापन समिति

बाल क्लबलाई सहजीकरण गर्ने निकायहरू

बाल क्लबको अनुगमन

४.२ बाल क्लबको सहभागितामा भएका रचनात्मक कार्यहरू

अतिरिक्त क्रियाकलापमा बाल क्लब

विद्यालयको भौतिक व्यवस्थापनमा बाल क्लब

४.३ विद्यालय सञ्चालनमा बाल क्लब

विद्यालयमा अनुशासन कायम गर्न बाल क्लब

विभिन्न तालिममा बाल क्लब

४.४ बाल क्लबले शैक्षिक उन्नयनमा खेलेको भूमिका

बाल क्लबका समस्या र चुनौती

परिच्छेद पाँच

निष्कर्ष र सुझाव ३३-३९

५.१ निष्कर्ष

५.२ सुझाव

५.२.१ नीतिगत तह

५.२.२ कार्यान्वयन तह

५.२.३ अनुसन्धानात्मक तह

सन्दर्भ ग्रन्थसूची

अनुसूची १ अध्ययनका लागि छनोट गरिएका विद्यालयहरूको नाम

अनुसूची २ झापा जिल्लामा क्रियाशील बाल क्लबहरूको विवरण

अनुसूची ३ बाल क्लबलाई सहजीकरण गर्ने संस्थाहरू

अनुसूची ४ प्रधानाध्यापकसँग अन्तर्वार्ताका लागि तयार पारिएको प्रश्नावली

अनुसूची ५ व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षसँग अन्तर्वार्ताका लागि तयार पारिएको प्रश्नावली

अनुसूची ६ बालक्लबका संरक्षक शिक्षकसँग अन्तर्वार्ताका लागि तयार पारिएको प्रश्नावली

अनुसूची ७ बाल क्लबका अध्यक्षसँग अन्तर्वार्ताका लागि तयार पारिएको प्रश्नावली

अनुसूची ८ झापा जिल्ला अदालतका बाल मनोविज्ञ तथा जिल्ला बाल कल्याण समितिका सदस्यसँग अन्तर्वार्ताका लागि तयार पारिएको प्रश्नावली

अनुसूची ९ विद्यालयमा बाल क्लबको सहभागिता शीर्षकको शोध कार्य गर्न प्रयोग गरिएको अवलोकन फारम

सन्दर्भ ग्रन्थसूची

शिक्षा विभाग, (२०६७), *गुणस्तरीय शिक्षाका लागि बालमैत्री विद्यालय राष्ट्रिय प्रारूप,* सानोठिमी, भक्तपुर : लेखक ।

धिताल, तारक, (सन् १९९०), *बाल अधिकार महासन्धिको दुई दशक : नेपालको सन्दर्भमा उपलब्धि र चुनौतीहरू,* काठमाडौं : सिविन नेपाल ।

धिताल, तारक, (सन् २००५), *बाल अधिकार तथा बाल बालिका शान्तिक्षेत्र हुन् अवधारणाको प्रशिक्षण सहयोगी पुस्तिका,* काठमाडौं : सिविन नेपाल ।

प्रधान, गौरी तथा धिताल, तारक, (सन् १९९०), *बाल अधिकार सचेतना पुस्तिका,* काठमाडौंः सिविन नेपाल ।

बाल बालिका सम्बन्धी राष्ट्रिय, क्षेत्रीय तथा अन्तर्राष्ट्रिय कानुनी प्रावधानहरू, (२०६३), काठमाडौँ : नेपाल सरकार ।

यातना पीडित सरोकार केन्द्र, क(सन् २००४), *सशस्त्र द्वन्द्व पीडित बाल बालिकाका निम्ति समुदायमा आधारित मनोसामाजिक हेरचाह,* जावलाखेल ललितपुर : सेभ द चिल्ड्रेन नर्वे ।

केन्द्रीय बाल कल्याण समिति, (२०७३), *विपद् र बाल बालिका तनाव कम गराउने क्रियाकलाप,* पुल्चोक, ललितपुर : नेपाल सरकार ।

Dahal, Bhola Prasad, (2014), *Child participation in school of Nepal-Role and contribution of child club* (Unpublished Ph.D. Disertation), Kathmandu University School of Education, Kathmandu.

Shrestha, T. N. (1996). The concepts of local government and decentralization. Kathmandu: Ratna Pustak.

Thakuri, S. (2010). *Situation of child participation in child clubs: A research study undertaken in Kathmandu valley,* Kathmandu: Hatemalo Sanchar.

UNICEF-Nepal. (2003). *Promotion of children’s and young people’s participation throughchild clubs.* Kathmandu: Authors.

अनुसूची १

नमुना छनोटका लागि प्रयोग गरिएका विद्यालयहरू

१. श्री कवि शिरोमणि माध्यमिक विद्यालय, मेची नगर नगरपालिका, झापा ।

२. श्री शिशु साक्षर निम्न माध्यमिक विद्यालय, मेची नगर नगरपालिका, झापा ।

३. श्री हरि निम्न माध्यमिक विद्यालय, मेची नगर नगरपालिका, झापा ।

४. श्री नव ज्योति निम्न माध्यमिक विद्यालय, बाहुनडाँगी, झापा ।

५. श्री भानु माध्यमिक विद्यालय, बाहुनडाँगी, झापा ।

६. श्री मेची जनसाधारण माध्यमिक विद्यालय, बाहुनडाँगी, झापा ।

अनुसूची २

झापा जिल्लामा क्रियाशील बाल क्लबहरू

क्र.स.	बाल क्लबको नाम	ठेगाना	प्रकार	सदस्य सङ्ख्या		जम्मा	प्र.प.नं.
				बालक	बालिका		
१	हिमाली बाल क्लब	घैलाडुब्बा ६,	विद्यालय	११	६	१७	१
२	सिर्जनशील बाल क्लब	घैलाडुब्बा १	विद्यालय	७	८	१५	२
३	चम्पापुर बाल क्लब	घैलाडुब्बा ६	विद्यालय	६	५	११	३
४	पञ्चरत्न बाल क्लब	चारपाने, ७	विद्यालय	८	३	११	४
५	अभियान बाल क्लब	शान्तिनगर १	विद्यालय	३	८	११	५
६	दुर्गा बाल क्लब	गरामनी ८	विद्यालय	३	६	९	६
७	बलभद्र बाल क्लब	धाइजन	विद्यालय	४	९	१३	७
८	विश्वज्योति बाल क्लब	टाघनडुबा ९	विद्यालय	८	७	१५	८
९	अभियान बाल क्लब	चकचकी ६	विद्यालय	५	६	११	९
१०	सुवोधिनी बाल क्लब	दुवागढी ७	विद्यालय	५	६	११	१०
११	नवज्योति बाल क्लब	तोपगाछी ९	विद्यालय	६	३	९	११
१२	बालअधिकार मञ्च	श्रीरा.र.आ.मा.वि.	विद्यालय	५	६	११	१२
१३	सिर्जनशील बाल क्लब	पाँगाछी १	विद्यालय	६	५	११	१३
१४	अमर बाल क्लब	बैगुनधुरा ६	विद्यालय	५	४	९	१४
१५	बाल अधिकार चेतना समूह	घैलाडुब्बा ७	विद्यालय	८	७	१५	१५
१६	सृजनशील बाल क्लब	शान्तिनगर १	विद्यालय	८	७	१५	१६
१७	काकरभिट्टा बाल क्लब	मेनपा १०	विद्यालय	२	९	११	१७
१८	अर्जुनधारा बाल क्लव	अर्जुनधारा ६	विद्यालय	१०	१	११	१८
१९	आदर्श बाल दवाब समूह	दुवागढी ४	समुदाय	९	२	११	१९
२०	बाल वातावरण संरक्षण मञ्च	मेनपा ५	विद्यालय	५	७	१२	२०
२१	डिगेन बाल कल्याण समिति	ज्यामिरगढी ६	विद्यालय	४	११	१५	२१
२२	श्री अरनिको बाल क्लब	ज्यामिरगढी ९	विद्यालय	५	४	९	२२
२३	चेतना	टाघनडुब्बा	समुदाय	३१	२५	५६	२३
२४	ज्योति बाल क्लब	टाघनडुब्बा	समुदाय	२५	२८	५३	२४
२५	सरस्वती	टाघनडुब्बा	समुदाय	१४	१०	२४	२५
२६	बाल जागृति	टाघनडुब्बा	समुदाय	८	८	१६	२६
२७	नवउदय बाल समूह	टाघनडुब्बा	समुदाय	२०	२०	४०	२७
२८	दीपज्योति बाल क्लब	टाघनडुब्बा	समुदाय	३१	४९	८०	२८
२९	उज्ज्वल बाल क्लब	टाघनडुब्बा	समुदाय	१६	१७	३३	२९
३०	नवउदय	टाघनडुब्बा	समुदाय	२०	२०	४०	३०
३१	उज्ज्वल बाल क्लब	टाघनडुब्बा	समुदाय	१६	१८	३४	३१

३२	इको बाल क्लब	बाहुनडाँगी	विद्यालय	३	७	१०	३२
३३	श्री सरस्वती बालकल्याण बाल क्लब	धाइजन	विद्यालय	६	८	१४	३३
३४	विर्तामोड व्वाइज क्लब	अनारमनी ४	समुदाय	३६		३६	३४
३५	जिल्ला स्तरीय बाल क्लब सञ्जाल	चन्द्रगढी	जिल्ला	६	५	११	३५
३६	प्रगतिशील बाल क्लब	जलथल	समुदाय	५	८	१३	३६
३७	जय श्री बाल विकास	टाघनडुब्बा	समुदाय	५	२	७	३७
३८	श्री बाल शान्ति समूह	टाघनडुब्बा	समुदाय	४	७	११	३८
३९	श्री स्वबोध बाल क्लब	मेनपा ४,	समुदाय	२०	१५	३५	३९
४०	टाघनडुबा बाल सञ्जाल	टाघनडुब्बा	गाविस	६	७	१३	४०
४१	कोपिला बाल क्लब	भद्रपुर १	समुदाय	२५	३१	५६	४१
४२	मेची बाल क्लब	भद्रपुर २	समुदाय	१८	४८	६६	४२
४३	समृद्धि बाल क्लब	भद्रपुर ३	समुदाय	१०	४४	५४	४३
४४	साहारा बाल क्लब	भद्रपुर ४	समुदाय	१०	३४	४४	४४
४५	युनिक बाल क्लब	भद्रपुर ५	समुदाय	३७	१९	५६	४५
४६	रमाइलो बाल क्लब	भद्रपुर ६	समुदाय	१६	१२	२८	४६
४७	उज्यालो बाल क्लब	भद्रपुर ७	समुदाय	१८	६	२४	४७
४८	सरस्वती बाल क्लब	भद्रपुर ८	समुदाय	१६	२६	४२	४८
४९	सुनगाभा बाल क्लब	भद्रपुर ९	समुदाय	२२	१७	३९	४९
५०	प्रगति बाल क्लब	भद्रपुर १०	समुदाय	२७	२३	५०	५०
५१	गायत्री बाल क्लब	भद्रपुर ११	समुदाय	२०	१८	३८	५१
५२	एकता बाल क्लब	भद्रपुर १२	समुदाय	१३	२३	३६	५२
५३	आदर्श बाल क्लब	भद्रपुर १३	समुदाय	१८	२२	४०	५३
५४	गोर्खाली बाल क्लब	भद्रपुर १४	समुदाय	२६	२०	४६	५४
५५	स्वाभिमान बाल क्लब	भद्रपुर १५	समुदाय	७	२२	२९	५५
५६	राधाकृष्ण बालबालिका सरोकार मञ्च	तोपगाछी ८ क्याम्पा बजार	समुदाय	५	४	९	५६
५७	श्री कालिका बाल क्लब	धाइजन	विद्यालय	१	८	९	५७
५८	श्री भुटानी शरणार्थी बालमञ्च	बेलडाँगी दमक	समुदाय	६	७	१३	५८
५९	भृकुटी बाल क्लब	शरणामती ४	समुदाय	१६	१६	३२	५९
६०	श्री भद्रपुर बाल सञ्जाल	भद्रपुर	नगर	६	५	११	६०
६१	श्री दशरथ बाल क्लब	दुवागढी	विद्यालय	४	७	११	६१
६१	श्री सरस्वती बाल क्लब	लखनपुर ३	समुदाय	६	७	१३	६१
६२	श्री ज्योति बाल क्लब	लखनपुर ६	समुदाय	८	५	१३	६२
६३	श्री चेतना बाल क्लब	लखनपुर	समुदाय	३	४	७	६३
६४	श्री साहारा बाल क्लब	लखनपुर	समुदाय	४	३	७	६४
६५	श्री जनज्योति बालक्लब	लखनपुर	विद्यालय	६	५	११	६५
६६	श्री वाणी बाल क्लब	लखनपुर	विद्यालय	३	६	९	६६

६७	श्री गुहेश्वरी बाल क्लब	लखनपुर	समुदाय	६	५	११	६७
६८	श्री सिद्धदेवी बालक्लब	लखनपुर	विद्यालय	४	५	९	६८
६९	मङ्गलमय बाल क्लब	लखनपुर १	विद्यालय	७	४	११	६९
७०	श्री इन्द्रेणी बाल क्लब	लखनपुर ४	समुदाय	४	३	७	७०
७१	श्री सिंहदेवी बाल क्लब	लखनपुर ५	समुदाय	६	१	७	७१
७२	श्री उदाउँदो बाल क्लब	लखनपुर २	समुदाय	८	३	११	७२
७३	रामजानकी बाल क्लब	शरणामती	विद्यालय	७	४	११	७३
७४	श्री साहारा बाल क्लब	बिर्तामोड २	समुदाय	७	४	११	७४
७५	श्री बाल कल्याण बाल क्लब	मेचीनगर ८	समुदाय	५	६	११	७५
७६	श्री स्वस्थानी बाल क्लब	टाघनडुब्बा	विद्यालय	५	४	९	७६
७७	श्री ज्ञानोदय बाल क्लब	दमक	समुदाय	१९	१०	२९	७७
७८	श्री भानुभक्त बाल क्लब	टाघनडुब्बा	विद्यालय	६	५	११	७८
७९	श्री ज्ञानज्योति बालक्ब	लखनपुर	समुदाय	५	२	७	७९
८०	श्री कोपिला बाल क्लब	लखनपुर	समुदाय	३	६	९	८०
८१	श्री सुर्योदय बाल क्लब	लखनपुर	समुदाय	५	६	११	८१
८२	श्री सिद्धार्थ बाल क्लब	दमक १४	समुदाय	२६	२१	४७	८२

स्रोत : जिल्ला बाल कल्याण समिति झापा ।

अनुसूची ३

बाल क्लबलाई सहजीकरण गर्ने संस्थाहरू

सहजीकरण गर्ने संस्था	बाल क्लबको सङ्ख्या	सहयोग गर्ने दातृसंस्था वा निकाय	सदस्य बालबालिकाको		
			बालिक	बालक	जम्मा
मानव अधिकार मञ्च	७	Kinder mission work	३७	३७	७४
प्याग नेपाल	१७	Unicef	१०५	१००	२०५
एक्का (Environmental Camps for Conservation Awareness)	१	Finland	७	५	१२
Insec	६		४४	३४	७८

स्रोत : जिल्ला बाल कल्याण समिति झापा ।

अनुसूची ४

प्रधानाध्यापकका लागि अन्तर्वार्ता प्रश्नावली

विद्यालयको नाम :
प्रअको नाम :
स्रोतकेन्द्र :

१. विद्यालयमा बाल क्लबको सहभागिता छ/छैन ?
२. विद्यालय सञ्चलनमा बाल क्लबको भूमिक कस्तो रहेको छ ?
३. विद्यालयमा बाल क्लबको सहभागिताले कसलाई फाइदा पुगेको छ ?
४. विद्यालयमा अनिवार्य बाल क्लब हुनुपर्ने राज्यको निर्णय तपाईंलाई कस्तो लाग्छ ?
५. बाल क्लब गठनमा विद्यालय प्रशासनको के कस्तो सहयोग रहेको छ ?
६. “बाल बालिकाहरूमा लगानी गर्न विद्यालय निकै पछाडि परेका छन् ।” यो भनाइसँग सहमत हुनुहन्छ कि हुनुहुन्न ?
७. विद्यालयमा बाल क्लबको सहभागिता गराउन के कस्ता अप्ठ्याराहरू छन् ?

बन्द प्रश्नहरू :

१. विद्यालयमा बाल क्लबको सहभागिताले प्रत्यक्ष फाइदा कसलाई पुग्छ ?
   क) विद्यार्थी ख) शिक्षक ग) अभिभावक घ) विद्यालय प्रशासन
२. हरेक विद्यालयमा अनिवार्य बाल क्लब हुनुपर्ने अवधारणा किन ल्याइएको होला ?
   क) अतिरिक्त कार्यकलापमा जोड दिन ख) प्रतिभा प्रस्फुटन गराउन
   ग) शैक्षिक वातावरण निर्माण गर्न घ) माथिका सबै
३. विद्यालयमा बाल क्लबको सहभागिता गराउने दायित्व कसको हो ?
   क) विद्यार्थी ख) शिक्षक ग) अभिभावक घ) विद्यालय प्रशासन
४. बाल क्लबले के गर्दैन ?
   क) पढाइमा सहयोग ख) पढाइमा बाधा
   ग) रचनात्मक कार्य घ) प्रतिस्पर्धी धारणाको विकास

अनुसूची ५

विद्यालय व्यवस्थापन समिति अध्यक्षका लागि अन्तर्वार्ता प्रश्नावली

विद्यालयको नाम :

विव्यस अध्यक्षको नाम :

स्रोतकेन्द्र :

१. विद्यालयमा बाल क्लबको सहभागिता छ कि छैन ?

२. विद्यालय प्रशासनलाई बाल क्लबको कस्तो सहयोग रहेको छ ?

३. विव्यसको बैठकमा बाल क्लबका पदाधिकारीलाई सहभागी गराइन्छ कि गराइँदैन ?

४. विद्यालयमा बाल क्लब गठनका लागि विव्यसले कस्तो भूमिक खेल्न सक्छ ?

५. विद्यालयमा बाल क्लबको सहभागितका गराउँदा के कस्ता समस्या आउँछन् ?

बन्द प्रश्नहरू :

१. वि.व्य.स.को बैठकमा बाल क्लब सञ्चालन सम्बन्धी प्रस्ताव राख्नु भएको छ कि छैन ? छ भने कति पटक ?

क) छ ....(सङ्ख्या उल्लेख गर्नुहोला) ख) छैन

२. विद्यालयमा बाल क्लबको सहभागिता गराइनु कतिको अवश्यक छ ?

क) सामान्य ख) अत्यावश्यक ग) अनावश्यक

३. विद्यालयमा गरिने लगानी कसका लागि हुनुपर्छ ?

क) विद्यार्थी ख) शिक्षक ग) अभिभावक घ) समुदाय

४. विद्यालयमा बाल क्लबको सहभागिताको मुख्य अवरोध के हो ?

क) आर्थिक ख) राजनीतिक ग) सामाजिक

घ) बाल क्लबप्रतिको नकारात्मक धारणा

अनुसूची ६

बाल क्लबका संरक्षक शिक्षकका लागि अन्तर्वार्ता प्रश्नावली

विद्यालयको नाम :

संरक्षक शिक्षकको नाम :

स्रोतकेन्द्र :

१. विद्यालयमा बाल क्लबको स्थापना कहिले भएको हो ?

२. बाल क्लबले के कस्ता रचनात्मक कार्यहरू गर्दछ ?

३. विद्यार्थीहरूलाई बाल क्लबमा सहभागी गराउने कार्यक्रमहरू के के हुन् ?

४. तपाइँले नेतृत्व गर्नुभएको बाल क्लबले गरेका महत्त्वपूर्ण कार्य के के हुन् ?

५. बाल क्लबमा संरक्षक शिक्षकको कस्तो भूमिक हुन्छ ?

६. बाल क्लबले बाल बालिकाको कुन कुन पक्षको विकासमा सघाउ पुऱ्याउँछ ?

७. बाल क्लब सञ्चलनका चुनौतीहरू के के हुन् ?

८. बाल क्लब सञ्चालनमा विद्यालय प्रशासनको के कस्तो सहयोग रहेको छ ?

बन्द प्रश्नहरू :

१. बाल क्लबको मुख्य कार्य के हो ?

क) राजनीतिक सङ्गठन निर्माण गर्नु ख) बालमैत्री वातावरण निर्माण गर्नु ग)विद्यालय प्रशासन निगरानी गर्नु

२. बाल क्लब सञ्चालनले बाल बालिकामा कस्तो प्रभाव पर्छ ?

क) जातीय भेदभाव गर्ने ख) आमाबाबुसँग झगडा गर्ने ग) खर्चालु हुने

घ) सर्वाङ्गीण विकास हुने

३. बाल क्लबमा कसको सहभागिता हुनु आवश्यक छ ?

क) अभिभावक ख) शिक्षक ग) बाल बालिका

घ) राजनीतिक व्यक्तित्व

अनुसूची ७

बाल क्लबका अध्यक्षका लागि प्रश्नावली

विद्यालयको नाम :

बाल क्लब अध्यक्षको नाम :

स्रोतकेन्द्र :

बाल क्लबका पदाधिकारीको नामावली

क्र.स.	नाम, थर	पद	कक्षा	उमेर	लिङ्ग
१					
२					
३					
४					
५					
६					
७					
८					
९					
१०					
११					
१२					
१३					

१. तपाइँ कसरी बाल क्लबको अध्यक्ष बन्नु भयो ?

२. विद्यालयमा बाल क्लबको सहभागिता अनिवार्य छ कि छैन ?

३. बाल क्लबको काम के हो ?

४. बाल क्लबका रचनात्मक कार्यहरू के के हुन् ?

५. विद्यालयमा बाल क्लबको सहभागिता हुँदा र नहुँदाको भिन्नता के हो ?

६. बाल क्लबले विद्यार्थीहरूको क्षमता विकासमा गरेको कुनै उदाहरण छन् ?

७. बाल क्लब र विद्यालय प्रशासनबिच कस्तो सम्बन्ध रहेको छ ?

८. बाल क्लब सञ्चालनको आधार के हो ?

९.	बाल क्लब सञ्चालनका लागि आर्थिक व्यवस्थापन कसरी गर्नुहुन्छ ?

१०.	बाल क्लबले विद्यालय बाहिर आफ्ना कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरेको छ कि छैन ?

११.	बाल क्लब सञ्चालनमा संरक्षक शिक्षक र अन्य शिक्षकबाट कस्तो सहयोग प्राप्त भएको छ ?

१२.	बाल क्लब सञ्चालनमा आउने बाधाहरू के के हुन् ?

१३.	बाल क्लब सक्षम र सफल बनाउन के के गर्नुपर्ला ?

१४.	बाल क्लबबाट विभिन्न तालिम, सेमिनार, कार्यशाला तथा अध्ययन भ्रमणमा सहभागी भएका विद्यार्थीहरूको विवरण

क्र.स.	सहभागीको नाम	कार्यक्रमको स्वरूप	समयावधि	स्थान	उपलब्धि

बन्द प्रश्नहरू :

१.	बाल क्लबका अध्यक्षले ध्यान दिनुपर्ने मुख्य कुरा के हो ?

२.	विद्यालयमा बाल क्लबको सहभागिता हुनु केको सङ्केत हो ?

क) बालमैत्री सुशासन	ख) राजनीतिक सक्रियता	ग) अस्तव्यस्त विद्यालय वातावरण

३.	विद्यालयमा बाल क्लब गठन गर्ने दायित्व कसको हो ?

क) विद्यार्थी	ख) शिक्षक	ग) विद्यालय प्रशासन	घ) अभिभावक

अनुसूची ८

झापा जिल्ला अदालतका बाल मनोविज्ञ तथा जिल्ला बाल कल्याणका लागि प्रश्नावली

नाम :

कार्यालयको नाम :

१. जिल्ला अदालतमा बाल बालिकाका कस्ता समस्याहरू मुद्दाका रूपमा आउँछन् ?

२. विद्यालयमा अध्ययनरत बाल बालिकाका समस्यामा आधारित उजुरीहरू पर्छन् कि पर्दैनन् ?

३. बाल अधिकारका दृष्टिकोणमा झापा जिल्लामा बाल बालिकाको अवस्था कस्तो छ ?

४. बाल अधिकारको रक्षा तथा कार्यान्वयनमा झापा जिल्लाको अवस्था कस्तो छ ?

५. बाल क्लब गठनको अवश्यकता किन भएको हो ?

६. समस्यामा परेका बाल बालिकाको संरक्षणको कानुनी प्रावधान छ कि छैन ?

७. विद्यालयमा बाल क्लबको अनिवार्य सहभागिताको अवधारणाप्रति तपाइँको राय के छ ?

अनुसूची ९

विद्यालयमा बाल क्लबको सहभागिता शीर्षकमा अनुसन्धान गर्नका लागि प्रयोग गरिएको अवलोकन फारम

अवलोकनकर्ताको नाम : रुद्रप्रसाद सङ्ग्रौला

संस्थाको नाम : कनकाई बहुमुखी क्याम्पस, सुरुङ्गा

विद्यालयको नाम :

१. विद्यालय सुशासनमा बाल क्लबले गरेका प्रयासहरू :

क)...

ख)...

ग)...

घ)...

२. विद्यालयको भौतिक व्यवस्थापनमा बाल क्लबले गरेका कार्यहरू :

क)...

ख)...

ग)...

घ)...

३. विद्यालयको शैक्षिक उन्नयनमा बाल क्लबले गरेका कार्यहरू :

क)...

ख)...

ग)...

घ)...

४. बाल क्लबमार्फत बाल बालिकाहरूले प्राप्त गरेका तालिमका अवसर

विद्यार्थीको नाम	तालिम	अवधि	स्थान	तालिम दिने संस्था	उपलब्धि

५. बाल क्लबबाट विद्यार्थीहरूले प्राप्त गरेका सिप र तिनको प्रयोग

विद्यार्थीको नाम	सिप	सिपको प्रयोग

६. आर्थिक व्यवस्थापनमा बाल क्लबले गरेका कार्यहरू

क)...

ख)...

ग)...

घ)...